

Міністерство освіти і науки України

Національний університет водного господарства
та природокористування

**Фінансова та еколого-економічна
політика в умовах децентралізації
влади в Україні**

Частина 4

Монографія

Рівне - 2019

УДК 336.02:33.021:342.25
Ф59

Авторський колектив: Акімова Л. М.; Білоус Н. М.; Заячківська О. В.; Ковшун Н. Е., П'ятка Н. С.; Кондрацька Н. М.; Котик О. В.; Ляхович О. О. Дзюба В.І.; Меліхова Т. Л.; Мельник Л. В.; Мельник Л. М.; Миськовець Н. П.; Подлевський А. А., Подлевська О. М.; Полінчук О. П.; Скаковська С. С.; Солодкий В. О.; Федина К. М., Стрільчук В.; Шило Ж. С.

Відповідальний редактор:

Л. В. Мельник, кандидат економічних наук, професор, завідувач кафедри фінансів і економіки природокористування Національного університету водного господарства та природокористування.

Рецензенти:

Гривківська О. В., доктор економічних наук, професор ПВНЗ «Європейський університет» (м. Київ)

Мишук Г. Ю., доктор економічних наук, професор Національного університету водного господарства та природокористування (м. Рівне);

Грицюк П. М., доктор економічних наук, професор Національного університету водного господарства та природокористування (м. Рівне).

*Рекомендовано вченою радою Національного університету
водного господарства та природокористування.*

Протокол № 8 від 2 жовтня 2019 р.

Ф59 Фінансова та еколого-економічна політика в умовах децентралізації влади в Україні : монографія / Л. В. Мельник, А. А. Подлевський, Н. М. Кондрацька та ін. : Частина 4. Рівне : НУВГП, 2019. 179 с.

ISBN

В колективній монографії висвітлено теоретико-методологічні аспекти формування фінансової та еколого-економічної політики управління просторовим розвитком України та її регіонів. Розкрито сутність державної політики доходів та реалізації споживчих інтересів населення, досліджено процеси вдосконалення корпоративних та земельних відносин, механізмів податково-фінансового регулювання регіонального розвитку, а також визначено галузеві особливості раціонального природокористування та забезпечення екологічної безпеки в умовах децентралізації влади в Україні.

Видання рекомендовано керівникам та фахівцям органів державного та регіонального управління, місцевого самоврядування, науковим працівникам, викладачам, аспірантам та студентам вищих навчальних закладів, а також широкому колу читачів.

УДК 336.02:33.021:342.25

ISBN

© Л. В. Мельник, А. А. Подлевський, Н. М. Кондрацька та ін., 2019

© Національний університет водного господарства та природокористування, 2019

ЗМІСТ

Вступ	5
Розділ 1. Децентралізація в світлі економічного і соціального розвитку України	7
1.1. Збалансований розвиток як чинник ефективного зростання національної економіки	7
1.2. Концептуальні засади фінансово-економічної безпеки.....	16
1.3. Проблеми фінансування освіти в умовах децентралізації влади	25
1.4. Вплив децентралізації на розвиток регіонів	35
1.5. Державна політика України в напрямку реформ медичного обслуговування.....	49
Розділ 2. Бюджетна політика соціально-економічного розвитку країни	56
2.1 Кондрацька Н.М Державний борг в контексті фінансово-економічної стабільності України	56
2.2. Перспективи впровадження середньострокового бюджетного планування в Україні.....	66
2.3. Формування доходів місцевих бюджетів в умовах фінансової децентралізації	77
2.4. Місцеві бюджети регіональних центрів Українського Полісся в умовах децентралізації.....	85
Розділ 3. Вдосконалення ринкових відносин та формування фінансової інфраструктури	96
3.1. Напрями стабілізації банківської системи в умовах фінансової децентралізації	96
3.2. Банківський сектор України: сьогодення та перспективи розвитку.....	108
3.3. Блокчейн-технології як інструмент фінансової децентралізації	116
3.4. Оцінка стану іпотечного кредитування аграрних підприємств: регіональний та інституційний аспекти.....	125

3.5. Вплив та роль держави у впровадженні цифровізації в Україні.....	136
Розділ 4. Економічні аспекти управління природними ресурсами в умовах децентралізації	150
4.1. Розвиток багатоцільового екологічного комплексу як організаційно-господарської структури Чорноморського регіону в умовах децентралізації.....	150
4.2. Фінансово-екологічна безпека регіону та вплив на неї комплексної програми поводження з твердими промисловими та побутовими відходами.....	158
4.3. Фінансове забезпечення охорони навколишнього природного середовища.....	170

ВСТУП

З ратифікацією Угоди про асоціацію між Україною та ЄС було обрано напрямки та пріоритети подальшого розвитку. На підтвердження цього вектору прийнято Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020», якою передбачено 62 секторальні реформи, серед яких чільне місце займає децентралізація.

Реформа децентралізації має великий потенціал для стимулювання розвитку регіонів та всієї країни. Разом із тим вона містить певні виклики, пов'язані як із перебігом її впровадження, так і з впливом на різноманітні сфери суспільно-політичного та соціально-економічного життя.

Метою політики в сфері децентралізації визначено: відхід від патерналістської моделі управління в державі; забезпечення спроможності місцевого самоврядування; побудова ефективної системи територіальної організації влади в Україні. Ключовими принципами, на основі яких має здійснюватися децентралізація в Україні, є принципи субсидіарності, повсюдності і фінансової самодостатності місцевого самоврядування.

Однак, незважаючи на те, що реформа триває понад 5 років, реалізація політики децентралізації в Україні має ряд слабких місць, а саме: неврегульованість питання внутрішнього поділу міст, що є вкрай важливим для організації управління великими громадами; суперечливість у визначенні прав членів територіальної громади, бюджетна децентралізація передбачає ширший спектр повноважень місцевих органів влади, ніж той, що є в центральних органах влади; місцеві органи влади не мають важелів і стимулів щодо збільшення надходжень до бюджетів; недосконалі інституційна і правова база міжбюджетного фінансування.

Питання удосконалення фінансової, економічної та екологічної політики розвитку громад сьогодні потребує значної уваги, тому звернення авторів до дослідження проблем фінансової та еколого-економічної політики в умовах децентралізації влади в Україні є актуальним із наукового і практичного досвіду. У монографії розкрито ряд проблем фінансування освіти в умовах децентралізації, досліджено концептуальні засади

фінансово-економічної безпеки, розглянуто основні напрями стабілізації банківської системи в умовах фінансової децентралізації, розкрито сучасні тенденції розвитку фінансового ринку, проаналізовано блокчейн-технології як інструмент фінансової децентралізації. Значну увагу приділено аналізу чинників впливу децентралізації на розвиток регіонів.

У монографії узагальнено результати досліджень, проведених професорсько-викладацьким складом кафедри фінансів і економіки природокористування Національного університету водного господарства та природокористування за темою «Фінансова та еколого-економічна політика в умовах децентралізації влади в Україні» (0116U008149).

Матеріали вищезазначених досліджень використовуються у навчальному процесі при проведенні занять з дисциплін «Ринок фінансових послуг», «Аналіз господарської діяльності», «Формування місцевих бюджетів», «Інвестування», «Банківська система», «Бюджетна система», «Основи бізнесу», «Економіка регіону» тощо.

Монографія підготовлена колективом авторів, котрі досліджують проблеми фінансової та еколого-економічної політики в умовах децентралізації влади в Україні: Акімова Л. М. (3.2.); Білоус Н. М. (1.5); Заячківська О. В. (1.2); Ковшун Н. Е., П'ятка Н. С. (4.3); Кондрацька Н. М. (2.1); Котик О. В. (2.3); Ляхович О. О. Дзюба В. І. (2.2); Меліхова Т. Л. (2.4); Мельник Л. В. (3.4); Мельник Л. М. (1.3); Миськовець Н. П. (3.5); Подлевський А. А., Подлевська О. М. (3.3); Полінчук О. П. (4.2); Скаковська С. С. (1.4); Солодкий В. О. (1.1); Федина К. М., Стрільчук В. (4.1); Шило Ж. С. (3.1).

Монографія розрахована на вчених, аспірантів та магістрантів, які досліджують вищезазначені проблеми з наукового напрямку фінансова та еколого-економічна політика в умовах децентралізації влади в Україні.

4. ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ПРИРОДНИМИ РЕСУРСАМИ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

4.1. Розвиток багатоцільового екологічного комплексу як організаційно-господарської структури Чорноморського регіону в умовах децентралізації

Сьогодні відбувається кардинальна переорієнтація стратегічних цілей державного управління морським природокористуванням. В умовах стагнації соціально-економічного розвитку країни, галузевої переструктуризації економіки, переходу до ринкових відносин варто звернути увагу на розвиток нового концептуального напрямку управління морським природокористуванням в основу якого закладено функціонування організаційно-господарських самостійних структур (систем, комплексів), що здійснюватимуть екологічну діяльність в межах водного басейну.

Серед вітчизняних вчених даного наукового напрямку найбільш обґрунтованими є праці: А. Бесчастного, О. Білоуса, В. Васенка, З. Варналія, З. Герасимчук, Н. Вавдіюк, Т. Гордієнко, Б. Губського, Я. Жаліло, М. Коваленка, Г. Козаченка, А. Магаляса, Г. Пастернак-Тарануценка, В. Пономаренка, В. Похилюка, А. Сухорукова, Л. Шевченко, М. Шелухіна. Однак, не зосереджено достатньої уваги на такий розвиток управління прибережним та морським природокористуванням, в основу якого закладено функціонування організаційно-господарських самостійних структур (систем, комплексів), що здійснюватимуть екологічну діяльність в межах водного басейну.

Аналіз світового досвіду свідчить, що першочерговим завданням морського природокористування є відновлення якісних і кількісних параметрів економічного, екологічного і курортне - оздоровчого потенціалу Чорноморського басейну¹.

---

¹ Vorotnyuk M. O., Zaxarchenko A. M. (2013) Strategichni priorytety polityky Ukrainy v chornomorskomu regioni analitychna dopovid',

Економічний потенціал включає в себе сукупність ресурсів і властивостей моря, екологічний - потенціальні можливості морського середовища витримувати антропогенне навантаження, а культурно-оздоровчий потенціал - забезпечення екологічно безпечних умов життєдіяльності і духовного розвитку людини.

Однією з таких організаційних структур нового напрямку, є Багатоцільовий екологічний комплекс (БЕК). Поняття БЕК нещодавно з'явилося в проектних розробках. Зокрема, Одеський Чорноморський клуб в рамках «Екологічних проектів Чорноморської Економічної Співдружності» виступив з пропозицією розробити і реалізувати в Одесі на базі Центру морських досліджень і екобезпеки нафтотерміналів НАН України проект «Багатоцільовий екологічний стаціонарний комплекс «Експорт» (БЕК). обґрунтування і одночасного визначення місця і ролі поняття в теоретичній методології. Ось чому одним з головних завдань даного дослідження є наукове обґрунтування дефініції БЕК на основі нашого бачення його моделі, структури, функцій в рамках існуючих економічних та екологічних теорій².

Сучасні економічні та економіко-географічні дослідження використовують терміни «господарський територіальний комплекс», «суспільно-територіальний комплекс». А. Б. Алаєв дає визначення поняття «комплекс», трактуючи його як систему, яка відрізняється високим рівнем внутрішнього взаємозв'язку між складовими елементами по потоках речовини, енергії і інформації і, яка має високу енергетичну економічність і підвищену стійкість по відношенню до зовнішнього середовища.

---

mater. krugl. stolu [Strategic Priorities of Ukraine's Policy in the Black Sea Region Analytical Report, Mater. round the table]; Region. filial naczn. in-tu strategichn. doslidzhen` u m. Odesi (m. Odesa, 15-16 zhovtnya 2013r.). [The region affiliate nation another strategic one. research in Odessa] (Odesa, October 20, 2013)], 89-91. [in Ukrainian].

² Kry`lenko V.I. (2013) Ekonomichna bezpeka regionu yak skladova zabezpechennya nacional'noyi ekonomichnoyi bezpeky` [Economic security of the region as a component of national economic security] / V.2. – Homepage. <<http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1779>> (2019, sichen`, 21). [in Ukrainian].

Структуровизначальними в даному комплексі є екологічні зв'язки, які і є тим системоформуючим фактором, що об'єднує елементи комплексу і разом з тим, чітко розмежовує їх функції. Додамо, що екологічні зв'язки - це зв'язки, що виникають при різних видах діяльності (виробничій, інноваційній, інвестиційній, соціальній, зовнішньоекономічній тощо) з приводу використання природних ресурсів.

Отже, під поняттям Багатоцільового екологічного комплексу ми розуміємо складне системне (таке, що складається з низки елементів), організаційне (таке, створення якого забезпечується нормативним актом), кероване (один з його елементів виконує управлінську функцію), багатофункціональне (таке, кожен елемент якого виконує одну або декілька функцій) утворення, що здійснює екологічно спрямовану колінеарну діяльність (економічну, інформаційну, освітню тощо) на акваторіально-геотеріальних теренах.

Таке утворення - це насамперед, сучасний науковий технопарк нового геотеріально-акваторіального типу, який виступає у ролі функціонально - технологічного засобу управління якісним станом водних басейнів. За своєю суттю БЕК - принципово нова самостійна господарська одиниця, яка відповідає вимогам високопродуктивної еколого-економічної керованої системи.

Радикальні прогресивні зміни стану екосистеми Чорного моря можливі лише в результаті реалізації комплексної діяльності в сфері раціоналізації природокористування в межах всього водного басейну. Ця діяльність повинна охоплювати вирішення природничих, технологічних, економічних і правових проблем. Так, наприклад, вирішення проблеми запобігання забруднення портової акваторії з суден не можливе без висококваліфікованого штату співробітників, без мобільної, добре обладнаної сюрвейерської групи, без хімічної лабораторії з сучасним устаткуванням, яке дозволить оперативно виконувати експрес - аналізи якості баластових і стічних вод з суден. Корисним в цьому плані є досвід і допомога іноземних держав. З метою вирішення поставлених вище завдань Одеським морським торговим портом налагоджене ділове

співробітництво з італійською компанією «Servizi Ecologici Porto di Genova»³. Вона надає подібні екологічні послуги в портах Генуї, Савони, Ла Спеція. Завдяки багаторічному досвіду роботи компанія має безцінний ноу-хау, який згідно передати Україні. Ця фірма виграла міжнародний тендер на кращий проект реконструкції станції очищення баластових вод і зменшення викидів в атмосферу забрудненого повітря в процесі завантаження і розвантаження суден.

Отже, з одного боку комплексність у вирішенні екологічних проблем Чорного моря стосується різних аспектів розвитку екосистеми водного басейну (природничих, технологічних, економічних і правових), а з другого боку - проявляється у вирішенні екологічних проблем на суші (в прибережній смузі), на морі (водний басейн) і в повітряному басейні.

Увага з боку Європейського Союзу до Чорноморського регіону формувалася поступово, як відповідь на вимоги політики розширення, а також безпекової, енергетичної, морської, транспортної політики тощо.

Структура БЕК Чорноморського басейну, може бути представлена управлінськими структурами місцевого рівня, науково-дослідними установами, виробничо-господарськими об'єктами, інформаційними та освітніми закладами тощо. Така структура, безумовно визначатиметься набором цілей створення БЕК⁴.

---

³ Analy`ty`ka SME Banking (2019) [Analytics SME Banking]. Homepage: <<http://www.sbb.in.ua/ebrr-prodolzhaet-finansirovanie-programm-podderzhki-malixpredpriyatij-v-ukraine/>> (2019, січень, 21). [in Ukrainian].

⁴ Government portal (2018). Spivpracya Ukrayiny` z krayinamy` Organizaciyi Chornomors`kogo ekonomichnogo spivrobitny`ctva (OChES) zoseredzhena na formuvanni pevnogo logisty`chnogo ta ekonomichnogo xaba mizh Aziyeyu, Yevropoyu ta Afry`koyu, py`tannyax sproshhennya torgivli u regioni Chornogo moray – Kubiv [The cooperation of Ukraine with the countries of the Black Sea Economic Cooperation Organization (BSEC) focuses on the formation of a certain logistical and economic hub between Asia, Europe and Africa, and issues of trade facilitation in the Black Sea region] < <https://www.ukrinform.ua/rubric->

Зазначимо, що підбір таких цілей є досить складною проблемою. Велику роль у її розв'язанні може відіграти метод системного аналізу, який дозволяє представляти досліджувані об'єкти в якості ціленаправлених систем і вивчати їх властивості через встановлення взаємовідносин між цілями їх розвитку і засобами реалізації цих цілей.

Багатоцільові екологічні комплекси можуть розглядатися як системи, які забезпечують вирішення багатоцільового завдання, направлено на збереження екосистеми Чорного моря.

Отже, формування організаційної структури БЕК базується на принципі відповідності цієї структури до потреб процесу діяльності, які визначаються функціональним навантаженням БЕК. Визначаючим фактором процесу формування організаційної структури є обсяг робіт по кожній функції, особливості організаційних та управлінських відносин.

Друга закономірність, що має місце при формуванні цілей полягає в залежності цілі від внутрішніх та зовнішніх факторів. При створенні БЕК обґрунтування цілей його діяльності пов'язане, як з внутрішніми екологічними проблемами Чорноморського регіону, так із розвитком зовнішньоекономічної діяльності в цьому регіоні. Детальний аналіз розвитку зовнішньоекономічної діяльності буде поданий у наступному параграфі.

Третя закономірність вбачає можливість зведення задачі формування глобальної цілі до задачі її структуризації. Досягнути розуміння узагальненої цілі неможливо без набору одночасно виникаючих взаємопов'язаних підцілей. Якщо ціль має якісну характеристику, то підцілі - кількісну, яка відображається через набір кількісних економічних, екологічних та інших показників.

Зазначимо, що формування цілей діяльності - один з основних етапів в процесі формування і функціонування Багатоцільового екологічного комплексу. Відмітимо ще те, що

формування цілей накладає певні обмеження щодо засобів їх досягнення, визначення критеріїв відбору альтернативних варіантів розвитку об'єкту дослідження.

Діяльність БЕК відрізняє від інших природоохоронних організацій, об'єднань наступне⁵:

- комплексна цільова направленість заходів на всіх стадіях вирішення проблем;

- поєднання цільового аспекту, завдань і заходів необхідних для досягнення основної мети функціонування БЕК;

- намагання сприяти збалансованому розвитку морської економіки за умов міжнародного співробітництва з метою забезпечення упорядкованого безпечного і раціонального освоєння ресурсів водного басейну;

- створення передумов для розширення можливостей виникнення нових сфер діяльності підприємств та організацій екологічної спеціалізації з метою розв'язання найболючих проблем морського природокористування.

Цілі БЕК зумовлені загальними цілями суспільного розвитку країни і узгоджуються з екологічними орієнтирами національної морської політики, а також національної політики в області використання природних ресурсів та охорони оточуючого природного середовища, зокрема за напрямком захисту морських екосистем. За тривалістю періоду досягнення слід розрізняти довгострокові цілі діяльності БЕК, що визначаються загальними напрямками розвитку і потребують погодження декількох проміжних етапів, та першочергові - короткострокові, що можуть реалізуватися в найближчій перспективі.

В залежності від прив'язки у просторі елементів компонентної структури БЕК вони можуть бути трьох видів; стаціонарні, пересувні, стаціонарно - пересувні. Створення стаціонарних та пересувних БЕК можливе за умов сьогодення, враховуючи складності періоду становлення української

---

⁵ Федина К. М. Організаційно-економічні основи екологічно безпечного природокористування : монографія / Н. В. Павліха, К. М. Федина. Київ : Кондор-Видавництво, 2017. 270 с.

економіки. За стаціонарно - пересувними БЕК майбутнє. Цей вид БЕК може бути особливо потужним як в сфері науково-освітньої діяльності, так і у виробничо-технологічній сфері і має перспективи з приводу урізноманітнення та розширення сфер діяльності. За умов стаціонарно-пересувного БЕК забезпечуватиметься вищий рівень узгоджуваності дій, оптимізація всіх проблем у сфері міжнародного співробітництва з питань екологічної безпеки Чорноморського басейну, спрощення вирішення фінансових і кадрових проблем, підвищення рівня контролю за ефективністю його роботи тощо.

Отже, компонентна будова БЕК повинна бути мобільною. Це означає, що набір компонентів залежатиме від умов здійснення цільових програм, які до речі і можуть впливати на залучення додаткових елементів компонентної структури БЕК і від етапу реалізації необхідних заходів.

На нашу думку, в умовах перехідного періоду компонентна структура БЕК може включати такі об'єкти: Центр еколого-економічних досліджень, моніторингові системи (гідрометеоцентри тощо), стаціонарні та пересувні (плавбази) виробничо-технічні бази, підрозділ оперативного реагування, освітньо-просвітницькі установи, рекламні та поліграфічні агенції тощо. Крім того, внаслідок економічного зміцнення БЕК до його елементів, за умов узгодженості, могли б увійти філіал екобанку та екофонду водних басейнів. Так, згідно з рішенням Ради міністрів іноземних справ держав Чорноморського Економічного Співробітництва (ЧЕС) на базі інтелектуального потенціалу АО «Екоморсфера» створено міжнародний Центр еколого-економічних досліджень. Цей Центр повинен міг би стати основною структурною ланкою БЕК. На відміну від решти екологозахисних організацій, Центр притримується ідей повної самоокупності екологозахисних заходів, що дозволяє самостійно вирішувати екологічні задачі і координувати зусилля зацікавлених держав і організацій. Головна мета діяльності Центру - реалізація методології комплексного вирішення еколого-економічних проблем Чорноморського водного басейну та інших регіонів його водозбірного басейну.

Отже, суть роботи БЕК полягає в реалізації нижче перерахованих функцій:

- створенні системи екобезпеки басейнів Чорного, Азовського і Мармурового морів;
- проведенні аналітичних досліджень в сфері морських і суміжних з ними природоохоронних і економічних наук;
- розробці на базі результатів вітчизняних досліджень нових, більш сучасних методів і технологій, впровадження їх в роботу національних наукових установ і виробництв відповідного профілю;
- сприянні в передачі із закордону нових технологій та наукових знань, пов'язаних з екологічною діяльністю в даному регіоні за умов двобічної вигоди;
- координації проведення науково-дослідної та економічної діяльності;
- організації аналізу і міжнародної експертизи правового забезпечення еколого-захистного режиму в регіоні та розробці пропозицій щодо еколого-правового забезпечення ефективного захисту екології басейнів Чорного, Азовського і Мармурового морів і прилеглих територій;
- підготовці для країн - учасниць проекту висококваліфікованих наукових кадрів, надання кваліфікованих консультацій за широким спектром проблем включаючи оцінку ефективності інвестицій, вибір стратегії техніко-технологічного розвитку підприємств Чорноморського регіону;
- залучення зацікавлених держав та міжнародних організацій для співробітництва в сфері морського природокористування;
- рекламно-інформаційній діяльності, в тому числі серед управлінських структур і громадськості (організація інформування населення про стан водних об'єктів, його зміну та про проведення водоохоронних заходів).

Такий багатоаспектний (комплексний) підхід у розв'язанні екологічних проблем морського природокористування відповідає «ідеології» Багатоцільового екологічного комплексу. Враховуючи широкий спектр завдань Багатоцільових екологічних комплексів і великі потенційні резерви і

можливості міжнародної співпраці в рамках їх реалізації, можна вирішити найболючіші екологічні проблеми Чорноморського басейну за умов інтенсифікації його господарського освоєння.

Таким чином, теоретико-методологічного обґрунтування БЕК базується на наступних принципових положеннях: комплексному підході до визначення мети створення БЕК згідно з багатоцільовою функцією водного басейну; системному підході до організації діяльності БЕК у відповідності до основних напрямків організації будь-якого дослідження (елементного, структурного, функціонального, інтегративного, комунікативного); принципі раціонального вибору організаційно-функціональної структури БЕК за критеріями оптимізації взаємозв'язків між його окремими завданнями (функціями) і структурними елементами; принципі відповідності екологічно адаптованої господарської діяльності БЕК потребам мінімізації антропогенного навантаження на морські акваторії; принципі збільшення ступеню різноманітності у формуванні сукупності організаційно-технічних заходів щодо зниження навантаження на морський водний басейн.

4.2. Фінансово-екологічна безпека регіону та вплив на неї комплексної програми поводження з твердими промисловими та побутовими відходами

Людство в процесі використання природних ресурсів безумовно впливає на різні екологічні системи. Прикладами таких, найчастіше небезпечних, впливів є осушення боліт, вирубаня лісів, поворот плину рік, скидання відходів у навколишнє середовище. Цим самим людина руйнує сформовані зв'язки в стійкій системі, що може привести до її дестабілізації, тобто до екологічної катастрофи. Незважаючи на розвиток цивілізації на сьогодні в цьому питанні нічого не змінилося - все, що створюється людиною для своєї життєдіяльності рано чи пізно стає відходами. Частина їх виноситься стічними водами, інша - у вигляді газів, пари і пилу потрапляє в атмосферу, але значно більша частина викидається у вигляді твердих відходів.